

Рис. 2. Графік переведення відносних значень d_1 і d_2 в абсолютні

Таблиця 5

Оптимальні абсолютні значення змінних d_1 і d_2

Показник, що аналізується	Змінні величини	
	d_1 (доза, мг/кг)	d_2 (час, доба)
SH-групи	278,66	6,30
«Тіопенталовий сон»	275,26	8,50

ЛІТЕРАТУРА

1. Рафаэлес Э. Э. Некоторые методы планирования математического анализа биологических экспериментов / Э. Э. Рафаэлес, Н. И. Николаев. – К. : Наук. думка, 1971. – 157 с.

2. Доклинические исследования лекарственных средств : метод. рекомендации / под ред. чл.-кор. АМН Украины А. В. Стефанова. – К., 2002. – 567 с.

3. Ellman G. L. Gissue sulfhydryl group / G. L. Ellman // Arg. Biochem. Biophys. – 1959. – Vol. 82. – P. 70–77.

4. Доклінічні дослідження ветеринарних лікарських засобів : метод. рекомендації / під ред. І. Я. Коцюмбаса. – Львів : Тріада плюс, 2006. – 360 с.

5. Лукьянчук В. Д. Разработка оптимального режима дозирования тиотриазолина при синдроме длительного раздавливания / В. Д. Лукьянчук, Д. М. Болгов, Д. С. Кравец // Буковинський медичний вісник. – 2002. – Т. 6, № 3. – С. 177–181.

6. Разработка режима дозирования координационно-го соединения германия с никотиновой кислотой / О. Д. Немяных, И. И. Сейфуллина, А. П. Гудзенко, Д. С. Кравец // Фармацевтический журнал. – 2002. – № 4. – С. 86–90.

УДК 615.12/.15.007:614.25:658.115:658.3(031)

М. С. Пономаренко, Г. В. Загорій, А. А. Бабський, О. П. Шматенко, Т. М. Краснянська, В. В. Трохимчук, Р. Л. Притула, О. М. Горбань, Ю. М. Григорук, М. В. Білоус, Є. С. Бочерікова, І. В. Клименко, О. М. Безугла, М. В. Сятиня

НАУКОВО-ПРАКТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ РОЗРОБКИ ТИПОВИХ ІНСТРУКЦІЙ, ПОЛОЖЕНЬ, СТАНДАРТНИХ РОБОЧИХ МЕТОДИК У ФАРМАЦІЇ. ТИПОВИЙ ПРОЕКТ ПОСАДОВОЇ ІНСТРУКЦІЇ ПРОВІЗОРА-КОНСУЛЬТАНТА СІМЕЙНОЇ ФАРМАЦІЇ. НООФАРМАЦІЯ

Національна медична академія післядипломної освіти імені П. Л. Шупика, Київ, Українська військово-медична академія, Київ

Актуальність теми

Нашими попередніми дослідженнями доведено, що ступінь довіри респондентів (на-

селення Ужгородського регіону) до аптечних працівників становить 87,3 %, до лікарів — 78,2 %. При цьому 49,8 % респондентів повністю або більше

довіряють, ніж не довіряють, аптечним працівникам і 47,4 % — лікарям [19].

За висновками дослідження «Лікарські препарати в Украї-

ні», здійсненого Київським інститутом проблем управління імені Горшеніна, 45,4 % наших співвітчизників послуговуються рекомендаціями лікаря при придбанні лікарських засобів у аптеці. Разом із тим, за нашими дослідженнями, лише 35,6 % респондентів, у межах 100%-ї оцінювальної шкали знань усіх джерел інформації, «Поради лікаря» вважають цінними [1; 2; 19].

Зважаючи на досить високий рівень рейтингу аптечного працівника і лікаря, виникла необхідність поєднати їх спільні зусилля в сімейній і страховій медицині, фармації. Ключовим фігурантом у триангулярному взаємопідживлюючому трикутнику лікар — провізор — пацієнт міг би стати провізор-консультант сімейної, страхової фармації, медицини. Однак до цього часу не були запропоновані кваліфікаційні характеристики (КХ) та типові посадові інструкції фахівця такого напрямку. Це і зумовлює актуальність проблеми та її розв'язання в контексті загальних завдань щодо покращання якості медикаментозного обслуговування населення України.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячено дану статтю

При проведенні поглибленого аналізу спеціальної літератури з переліку кодифікаційних професій, посад, робіт, що входили до Класифікатора професій ДК 003-95, і тих, що містяться в Національному класифікаторі ДК 003:2010, було виявлено, що майже на всі посади працівників підприємств промислової фармації та деякі ключові посади практичної фармації, уже наявні на ринку праці, відсутні КХ, а отже, нема (за відсутністю відповідних КХ) і типових посадових інструкцій [3–6; 9; 10]. Однією з основних перспективних для нововведення посад ми вважаємо посаду провізора-кон-

сультанта сімейної фармації, на яку нами розроблено проєкт КХ. На підставі КХ провізора-консультанта сімейної фармації нами пропонується відповідна посадова інструкція як доповнення до розроблених нами КХ і посадових інструкцій [7; 9; 10; 12; 13–18; 20].

Основний матеріал дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових даних з позицій ноофармації, нооетики та біомедицини (біоетики)

Ноофармація, нооекономіка, нооетика з емерджентних позицій розглядає системні взаємопов'язані властивості й взаємозв'язки власне структури та її підсистем, компонентів, елементів, індивідуумів (людини, особи) як у цілісному комплексі, так і окремо взятих об'єктів дослідження з акцентом на людський фактор (особа, людина). Біоетика, біомедицина розглядає людину як невід'ємну частину природи, якій властива здатність до саморегулювання та відновлення. Ноофармація, біомедицина, нооетика — це сучасний погляд на минуле, поточний стан і майбутню перспективу розвитку галузі та ролі професіоналів у ефективному управлінні процесами, що впливають на покращання забезпечення населення України якісними, ефективними, безпечними та доступними за ціною лікарськими засобами, переважно вітчизняного виробництва, а також своєчасне, повноцінне надання відповідних медичних, фармацевтичних, кур'єрських і транспортних сервісних послуг, які гарантують своєчасне забезпечення населення такими засобами. Отже, без участі підготовлених, комплаєнтно налаштованих, професійно орієнтованих кадрів такі наміри не мають шансів на втілення у життя та практику інноваційних форм надання фармацевтичних, кур'єрських і транспортних

послуг населенню України. Водночас ефективно використання різних форм роботи потребує формування певного світогляду лікарів, провізорів, фармацевтів і пацієнтів.

З огляду на вищенаведене, у структурі типової посадової інструкції провізора-консультанта сімейної фармації повинні бути зазначені у відповідних розділах: загальні положення (розділ 1); завдання й обов'язки (розділ 2); права (розділ 3); відповідальність (розділ 4); коло обізнаності (розділ 5); взаємовідносини (зв'язки за посадою) (розділ 6); кваліфікаційні вимоги (розділ 7) [10].

Загальні положення типової посадової інструкції провізора-консультанта сімейної фармації (розділ 1). Слід зазначити, що на титульному аркуші є інформація щодо затвердження керівником підприємства, фірми, дистрибутором аптеки, аптечного складу, бази тощо посадової інструкції кожного співробітника. Наступні сторінки обов'язково містять спрощений інформаційний модуль, що включає дані: введення та закінчення терміну дії чергової редакції (копії); кількість сторінок і порядкова нумерація аркуша. Формат такого інформаційного модуля наведено у табл. 1.

Посадова інструкція провізора-консультанта сімейної фармації розробляється на підставі КХ провізора клінічного і провізора-консультанта сімейної фармації та затверджується керівником підприємства (закладу, лікарні, фірми, аптеки тощо), до посадової інструкції перманентно вносяться доповнення, зміни тощо відповідно до фактичних змін і перерозподілу функцій за посадою.

Отже, адміністрація, за погодженням з профспілковим або іншим органом громадського самоврядування, уповноваженим на представництво від трудового колективу, вносить до типових КХ, які вклю-

**Стандартна частина оформлення
титульної та наступних за нею
сторінок посадової інструкції
провізора-консультанта сімейної фармації**

Дата введення: «___» _____	Посадова інструкція провізора-консультанта сімейної фармації (ПІ)	Редакція № 1
		Копія № 1
Діє до: «___» _____	ПІ – 64.0-10-01	Сторінка з

Примітка. Таким форматом супроводжується кожен наступний аркуш посадової інструкції у разі внесення змін і доповнень до посадової інструкції провізора-консультанта сімейної фармації.

чають лише основні завдання й обов'язки, додаткові обов'язки, пов'язані з виконанням конкретизованих професійних завдань, що не суперечать чинному законодавству.

Крім вищезазначеного, адміністрація вносить до типової посадової інструкції провізора-консультанта сімейної фармації додаткові обов'язки та розмежовує (у разі необхідності) напрямки та види робіт відповідно до конкретних завдань окремої особи згідно з її функціонально-посадовими повноваженнями (провізор-консультант сімейної фармації з окремої фармакотерапевтичної групи: лікарських препаратів для лікування онкологічних захворювань тощо) [3–6; 12; 17].

Провізор-консультант сімейної фармації у своїй роботі дотримується рекомендацій, що передбачені «Етичними стандартами та правилами поведінки», «Етичною декларацією поведінки фахівців, зайнятих у сфері створення, виробництва, обігу, промоції та реклами лікарських засобів» та іншими документами у встановленому порядку та цією посадовою інструкцією [7].

При зарахуванні на посаду провізорів (бакалаврів, магістрів, спеціалістів фармації), фармацевтів слід урахувати положення чинних законодавчих і нормативно-правових актів МОЗ України щодо «Переліку вищих медичних та фармацевтичних закладів, підготовка

й отримання звання в яких надає право займатися фармацевтичною практикою (діяльністю)» [13; 14; 16].

Покладання обов'язків провізора-консультанта і звільнення від них здійснюється наказом по підприємству (практичної фармації, аптеці, закладу охорони здоров'я) з дотриманням чинного законодавства про працю в Україні.

Завдання та обов'язки провізора-консультанта сімейної фармації: керується чинним законодавством України про охорону здоров'я, нормативно-правовими актами, що визначають діяльність закладів охорони здоров'я й організації фармацевтичної справи [8; 11; 14; 18; 20].

Має право (дозвіл):

— займатися фармацевтичною діяльністю (практикою), наданням окремих медичних, транспортних і кур'єрських послуг;

— на одноразове, тимчасове, постійне посвідчення (доручення) на надання фармацевтичних, транспортних і кур'єрських послуг, встановленого зразка, засвідченого фармацевтичним (медичним) закладом чи/або місцевим органом державної влади;

— на спеціальну емблему встановленого зразка, що засвідчує право пред'явника як особи, котра здійснює свої професійні обов'язки з надання фармацевтичних послуг;

— на пересилання та приймання переказів, посилок, які

надходять шляхом залізничного, авіа- й автоперевезень.

У разі виконання вимог, зазначених у п. 2 цих посадових інструкцій: обладнує транспортні засоби (автомашину, мотоцикл, мопед, велосипед) спеціальними знаками медичної, фармацевтичної символіки; здійснює фармацевтичні, транспортні та кур'єрські послуги «Ліки на замовлення» лише за встановленими місцевими органами державної влади та за їх дорученням телефонними мережевими та мобільними лініями зв'язку соціальних служб, «Інтернет-аптеки», відомих місцевому населенню; дотримується у своїй діяльності морально-етичних (нооетичних) і деонтологічних принципів; створює необхідні умови безперебійного, безвідмовного, якісного й оперативного забезпечення населення регіону ефективними, якісними, безпечними та доступними за ціною лікарськими препаратами (фармацевтичними послугами, долікарською невідкладною допомогою); вивчає, аналізує, узагальнює фармакоеконімічні, фармакоепідеміологічні показники моніторингу наявності лікарських засобів у аптечній мережі фармацевтичного ринку України необхідного асортименту лікарських засобів, за стандартами (протоколами, формулярами) лікування хворих, взагалі та у спеціальних аптеках сімейної, страхової, соціальної фармації, зокрема «Інтернет-аптеках», тощо [8; 12; 17].

Кваліфікаційні характеристики та посадові інструкції передбачають: співпрацю зі службами сервісного надання медикаментозної (фармацевтичної) допомоги населенню, особливо літнім людям, дитячому контингенту через новоутворені інноваційні послуги формату «Ліки на замовлення», «Ліки поштою», «Кур'єрські та транспортні послуги через заклади поштової зв'язку» (у першу чергу сільському населенню);

співпрацю з закладами соціального захисту регіональних управлінь, соціальними працівниками, органами та службами Червоного хреста і т. п.; здійснення, координацію та контроль у межах своєї компетентності всієї роботи, пов'язаної з накопиченням, аналізом, узагальненням літературних джерел доказової фармації та медицини, власного досвіду, що стосується проведення інформаційно-рекламної, довідкової діяльності загальноосвітнього характеру, санітарної освіти, заходів щодо покращання стану здоров'я населення України в цілому та за певною патологією зокрема; дотримання режиму секретності та нерозголошення внутрішньої таємниці й конфіденційної інформації.

Провізор-консультант сімейної фармації не чинить дій, які суперечать Законам України «Про рекламу», «Про права споживача», чесній, добросовісній конкуренції, діловій репутації, професійній і промоційній етиці, деонтології.

Планує, погоджує з керівництвом, організовує та контролює в межах своєї компетентності та цієї Інструкції професійну діяльність і конкретні заходи щодо вивчення, аналізу й узагальнення поведінки на світовому та внутрішньому фармацевтичних ринках лікарських засобів загальної номенклатури й окремих груп засобів (лікарських засобів, парафармацевтичної продукції, виробів медичного призначення, парамедицини, мезотерапії, лікувально-профілактичних паст, спреїв, лікувально-профілактичних вод тощо), які пропонуються, застосовуються або проходять клінічне дослідження перед реєстрацією та виходом на ринок України.

Здійснює постійний аналіз результатів моніторингу лікарських засобів окремої групи, що зазначені у п. 2.9. цієї інструкції, та інформує керівництво щодо заходів, які запобігають або унеможливають ви-

користання неякісних ліків чи таких, що викликають сумнів і підлягають оперативному вилученню їх з обігу, та накопичує інформацію щодо побічних, небажаних, непередбачених або інших проявів, зокрема медикаментозної алергії (реакції) [1; 12; 13].

Вивчає кон'юнктурні пропозиції, попит, призначення, споживання конкурентоспроможних і ефективних основних лікарських засобів вітчизняного й іноземного виробництва, рельєфності цін у зіставленні з міжнародними довідковими цінами, рекомендованими ВООЗ, та цінами у країнах СНД. Вносить пропозиції (разом із сімейним лікарем, лікарем вузької спеціальності) щодо своєчасної ротації застарілих, менш ефективних на інноваційні (промоційні) лікарські засоби за фармакотерапевтичною класифікацією, проводить VEN-аналіз (V — Vita (життя), E — Essential (необхідні), N — NonEssential (рекомендовані)) за ABC номенклатурно-асортиментними групами (A — дорогі, B — середньої вартості, C — дешеві лікарські засоби порівняно з рекомендованими ВООЗ міжнародними цінами та порівнянними цінами на ринку країн СНД) [2].

Спільно з сімейним лікарем [12; 17]:

— бере участь у визначенні стратегії і тактики профілактичних заходів і лікування населення регіону в умовах страхової медицини та фармації;

— відстежує та контролює, у межах своїх повноважень, надходження коштів на компенсацію за отримані пільгові лікарські засоби й імбурсаційні, реімбурсаційні й актуарні взаємовідносини відповідальних сторін і належне виконання ними своїх обов'язків;

— бере безпосередню участь у розробці композиції, дизайну, формату й особливо змісту експрес-рекламної продукції, що презентується як вербально, так і в теле-, радіо-

ефірі й інших ЗМІ, особливо в період епідемій (пандемії);

— розробляє та пропонує включення до поточного та перспективного (проспективно-прогностичного) формування презентаційного портфеля препаратів окремої протиепідеміологічної групи;

— бере участь у підготовці стендової продукції для демонстрації на зустрічах із цільовою аудиторією, науково-практичних конференціях лікарів, провізорів і бере персональну участь у дискусіях фахівців;

— розробляє, постійно оновлює та погоджує з сімейним лікарем проспекти, буклети, листівки, які визначають об'єктивне підтвердження якості лікарських засобів, парафармації, парамедицини та виробів медичного призначення для профілактики та лікування відповідних захворювань;

— здійснює заходи з підвищення рівня комплаєнтності щодо дотримання рекомендованого лікарем режиму вживання, збереження лікарських засобів та ін., проводить активну діяльність щодо підвищення інформованості населення регіону щодо необхідності здійснення відповідних санітарно-гігієнічних заходів у період епідемії грипу, дотримання правил дезінфекції приміщень, антимікробної обробки рук, маскового режиму тощо;

— розробляє, формує та науково обґрунтовує й погоджує з провідними вченими і фахівцями практичної медицини, фармації заходи щодо санаторно-курортного лікування, профілактики під час санаторно-курортного лікування та відпочинку певних захворювань, які найчастіше трапляються у дитячого та дорослого контингенту відпочиваючих у оздоровчо-лікувальних закладах;

— здійснює активну діяльність через усі доступні засоби комунікації та ЗМІ щодо профілактики певних захворювань, вивчає потреби на поточний і перспективний періоди в лікар-

ських засобах і засобах профілактики певних захворювань, веде відповідну документацію, узагальнює результати й ефективність своєї діяльності. Поповнює бібліотечний фонд за відповідною тематикою; узагальнює результати роботи і заходи щодо її оптимізації та вносить керівництву пропозиції щодо вдосконалення інформаційно-довідкової та рекламнопізнавальної діяльності фармацевтичного підприємства; постійно удосконалює свій професійний рівень.

Провізор-консультант сімейної фармації має право: брати участь у розробці, обговоренні або ознайомленні з проектами рішень керівництва, що стосуються його діяльності; мати вільний доступ до Internet-послуг та «Інтернет-аптеки», літературних джерел конфіденційної інформації у межах своїх повноважень; вимагати від керівництва сприяння у виконанні своїх і підпорядкованих осіб функціонально-посадових обов'язків.

Провізор-консультант сімейної фармації несе відповідальність за належне виконання своїх посадових обов'язків, що передбачені цією посадовою інструкцією, а також правилами внутрішнього трудового розпорядку — у межах, визначених законодавством України; морально-етичну відповідальність перед народом України щодо поширення або спроб схилання пацієнтів, колег до псевдокомплаєнтності, фальсифікації рекламної продукції, фальшування та підтасовування непереверених або перебільшених даних щодо промоційних ліків; правопорушення або попередньо сплановані дії, спрямовані на усвідомлене (неусвідомлене) скоєння злочину, змов провізора-консультанта з сімейним лікарем із корисливою метою, що передбачені Кодексом про адміністративні правопорушення, кримінальним і цивільним законодавством; зав-

дання моральної, матеріальної шкоди та вчинення дій, які вступають у юридичний конфлікт із виконанням своїх професійних обов'язків, що спричинили шкоду для здоров'я людини — у межах, визначених чинним трудовим і цивільним законодавством України; розголошення таємниці або секретної конфіденційної інформації, яка є власністю фармацевтичного підприємства.

Провізор-консультант сімейної фармації повинен знати: чинне законодавство про охорону здоров'я та фармацевтичну діяльність, яке регулює правові та професійні відносини між сімейним лікарем, провізором і пацієнтом, страховими організаціями, закладами, що здійснюють імбурсаційні, реімбурсаційні й актуарні послуги (послуги з повернення витрат і взаєморозрахунків за отримані лікарські засоби від страхувальників і державних (місцевих, благодійних) надходжень тощо); досвід і зарубіжну практику щодо надання фармацевтичних, транспортних і кур'єрських послуг «Ліки на замовлення» й «Ліки поштою»; основні засади організації сімейної, страхової фармації та медицини, актуарні, імбурсаційні, реімбурсаційні взаємовідносини всіх учасників фармацевтичного ринку, фінансових надходжень і витрат за використання лікарських засобів; концептуальні принципи організації, проведення, реформування та вдосконалення системи комунікаційних засобів, спрямованих на окремі цільові аудиторії; етичні принципи співпраці всіх учасників фармацевтичного ринку України та міжнародних Кодексів фармацевтичної етики та деонтології; основи фармакології, фармакотерапії, фармакоелектрофізіології і фармакоепідеміології в галузі застосування ліків, парафармацевтичної, парамедицини практики при профілактиці та лікуванні оториноларингологічних захворю-

вань; основні засади створення й ефективного використання формулярного керівництва і відповідних міжнародних і вітчизняних настанов щодо окремої патології; основи раціонального фармацевтичного маркетингу та менеджменту; основні запобіжні заходи із захисту прав споживача, своїх прав, обов'язків і відповідальності у разі будь-якого тиску з боку відповідальних (безвідповідальних) осіб, фармацевтичне та медичне право; пропедевтику різних фармакотерапевтичних груп (класів) захворювань, передбачених і непередбачених побічних дій, небажаних проявів реакцій, вміння, навички їх узагальнення та професійного аналізу з точки зору їх використання на практиці; запобігання впливу вищезначених побічних дій та їх наслідків на стан здоров'я пацієнта; методи визначення рангового ряду топ-10 (топ №) препаратів за їх ефективністю, безпечністю та доступністю за ціною, зокрема генеричних препаратів порівняно з брендовими або іншими референтними препаратами (імпортного та вітчизняного виробництва); формування структури та змісту стандартних робочих методик із виробництва, виготовлення лікарських форм; методи кількісного та якісного контролю якості лікарських засобів; сучасну літературу за фахом, методи її аналізу й узагальнення; вимоги до підготовки та написання статей, тез, методичних розробок, інформаційних листів; основні принципи, прийоми, засоби психологічного тренінгу, елементів риторики, які необхідні провізору-консультанту сімейної фармації у спілкуванні з аудиторією, колегами по роботі і фахівцями [21–27].

Взаємовідносини (зв'язки за посадою) провізора-консультанта сімейної фармації здійснюються з об'єктами (суб'єктами), які є споживачами загальнопізнавальної, довідкової

та рекламно-інформаційної продукції, цільовою аудиторією, сімейними лікарями, вченими відповідного фаху, страховими, гуманітарними організаціями; відділами маркетингу та реклами фармацевтичного підприємства; суміжними відділами збуту, маркетингу, відділом зв'язку зі ЗМІ, відділом прогнозування та перспективного розвитку фармацевтичного підприємства, Державним фармакологічним центром МОЗ України; Державною інспекцією з контролю якості лікарських засобів і виробів медичного призначення; лікарнями, поліклініками, аптечними закладами та регіональними відділеннями, які проводять моніторинг побічних дій лікарських засобів при їх застосуванні [21–23].

Кваліфікаційні вимоги до посади провізора-консультанта сімейної фармації. Повна вища освіта (спеціаліст, бакалавр, магістр) за напрямом підготовки «Фармація». Спеціалізація в інтернатурі за однією зі спеціальностей «Клінічна фармація» або проходження інтернатури за фахом «Загальна фармація». Підвищення кваліфікації (курси удосконалення, стажування, передатестаційні цикли, участь у науково-практичних конференціях тощо). Наявність необхідної кількості балів відповідно до затвердженої МОЗ України Шкали значень різних видів діяльності провізорів у період між передатестаційними циклами. Наявність сертифіката провізора-спеціаліста і посвідчення про присвоєння (підтвердження) кваліфікаційної категорії з цієї спеціальності. Без вимог до стажу роботи.

Висновки

Розроблено науково-практичні обґрунтування щодо розробки типової посадової інструкції провізора-консультанта сімейної фармації, які затверджені Проблемною комісією «Фармація» МОЗ і НАМН України.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Відповідальне самолікування і біомедицина: разом у майбутнє* // Еженедельник АПТЕКА. – 2011. – № 48. – С. 5.
2. *Воробьев П. А.* ABC-, VEN-частотный анализ в здравоохранении / П. А. Воробьев // Проблемы стандартизации в здравоохранении. – 2004. – Вып. 3. – С. 7–11.
3. *Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Розділ 1. Професій керівників, професіоналів, спеціалістів та технічних службовців, які є загальними для всіх видів економічної діяльності* / уклад. Н. Павленко, Ф. Федорченко, Ю. Рудяк. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Х. : Фактор, 2004. – 360 с.
4. *Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Розділ 2. Професій керівників, професіоналів, спеціалістів та технічних службовців, які є загальними для всіх видів економічної діяльності* / уклад. Н. Павленко, Ф. Федорченко, Ю. Рудяк. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Х. : Фактор, 2004. – 360 с.
5. *Загорій В. А.* Абетковий довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Вип. 3: Фармація / В. А. Загорій, М. С. Пономаренко, Т. М. Краснянська [та ін.]. – К. : Вид-во «Такі справи», 2007. – 143 с.
6. *Зміни та доповнення до Класифікатора професій ДК 003–95* / уклад. С. Мельник, Є. Дубінін, Ю. Оров [та ін.] : доп. № 5. – К. : Соцінформ, 2003. – 120 с.
7. *Етична декларація поведінки фахівців у сфері створення, виробництва, обігу, промоції та реклами лікарських засобів (аптеки, ЛПЗ)* / О. М. Гриценко, М. С. Пономаренко, А. А. Бабський [та ін.]. – К. : Прінт Квік, 2007. – 12 с.
8. *Інструкція про порядок контролю якості лікарських засобів під час оптової та роздрібної торгівлі* : Наказ МОЗ України від 30.10.2001 р. № 436 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ України від 19.01.2004 р. № 24 // Фармацевтичне законодавство (нормативні акти з організації роботи аптечних підприємств ; за ред. д-ра фарм. наук, проф. Т. А. Грошового. – Тернопіль : ТДМУ, 2008. – С. 391–394.
9. *Класифікатор професій ДК 003–95: Держстандарт України.* – К. : Соцінформ, 2001. – 384 с.
10. *Класифікатор професій ДК 003:2010: Держ. установа «НДІ соціал.-труд. відносин» М-ва праці та соціал. політики України ; Ін-т укр. мови НАН України ; Держкомстат України.* – К. : Соцінформ, 2010. – 745 с.
11. *Кодекс законів про працю України з постатейними матеріалами*

/ за ред. В. М. Вакуленка, О. П. Товстенка. – К. : Юрінком, 1997. – 1040 с.

12. *Лікар загальної практики – сімейний лікар* // Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників : Вип. 78 «Охорона здоров'я» / М-во охорони здоров'я України ; М-во праці та соціал. політики України. – К, 2002. – С. 54–56.

13. *Медична і фармацевтична діяльність* : Закон України від 19.11.1992 року № 2801–XII // Нове законодавство України; уклад. Ю. П. Єлісовенко. – К. : Махаон, 2003. – С. 387.

14. *Основи законодавства України про охорону здоров'я* / Закон України від 19. 11. 1992 року № 2801–XII // Законодавство України; уклад. Ю. П. Єлісовенко. – К. : Махаон, 2003. – С. 387–388.

15. *Порядок відбору зразків продукції для визначення їх якісних показників* / Постанова КМ України від 31. 10. 2007 р. № 1280 // Фармацевтичне законодавство (нормативні акти з організації роботи аптечних підприємств ; за ред. д-ра. фарм. наук, проф. Т. А. Грошового. – Тернопіль : ТДМУ, 2008. – С. 371–372.

16. *Про затвердження Переліку вищих і середніх спеціальних навчальних закладів, підготовка і отримання звання в яких дають право займатися медичною і фармацевтичною діяльністю* : Наказ МОЗ України від 25. 12. 1992 р. № 195 // Юридичні аспекти фармації. – Х. : Мегаполіс, 2001. – С. 678–680.

17. *Провізор клінічний* // Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників : Вип. 78 «Охорона здоров'я» : М-во охорони здоров'я України; М-во праці та соціал. політики України. – К, 2002. – С. 205–207.

18. *Закон України «Про лікарські засоби»* // Фармацевтичне законодавство (нормативні акти з організації роботи аптечних підприємств; за ред. д-ра фарм. наук, проф. Т. А. Грошового. – Тернопіль : ТДМУ, 2008. – С. 4–18.

19. *Сятиня В. А.* Наукове обґрунтування форм та методів інформаційно-рекламної діяльності при просуванні ліків на фармацевтичному ринку України : дис. ... канд. фармацевт. наук : 15. 00. 01 / В. А. Сятиня. – К., 2008. – С. 108.

20. *Фармацевтичне законодавство* (нормативні акти з організації роботи аптечних підприємств. / за ред. д-ра фарм. наук, проф. Т. А. Грошового. – Тернопіль : ТДМУ, 2008. – 468 с.

21. *Good manufacturing practice for medicinal products in the European Community. Annex 11. Computerized*

Systems. – Commission of the European Communities, January, 1992.

22. *Good manufacturing practices for pharmaceutical products* // WHO Expert Committee on Specifications for Pharmaceutical Preparations: Thirty second Report. — Geneva : World Health Organization, 1992. — (WHO Technical Report Series, N 823). — P. 14–79.

23. *Good manufacturing practices for pharmaceutical products. Draft.* //WHO Expert Committee on Specifications for

Pharmaceutical Preparations: Thirty second Report. — Geneva: World Health Organization, 1992. — (WHO Technical Report Series, N 823). — P. 90–129.

24. *European Pharmacopea, Suppl.* — 4 ed. Council of Europe. — Strasbourg: EDQM, 2001. — 2415 p.

25. *Mohamed G. G.* Spectrophotometric determination of ampicillin, dicloxacin, flucloxacillin and amoxicillin antibiotic drugs: ion-pair formation with molybdenum and thio-

cyanate / G. G. Mohamed // J. Pharm. Biomed. Anal. — 2001. — Vol. 24, N 4. — P. 561–567.

26. *Pajchel G.* CE versus LC for simultaneous determination of amoxicillin/clavulanic acid and ampicillin/sulbactam in pharmaceutical formulations for injections / G. Pajchel, K. Pawlowski, S. Tyski. // J. Pharm. Biomed. Anal. — 2002. — Vol. 29, N 1–2. — P. 75–81.

27. *USP Pharmacists' Pharmacopea.* — 2 nd ed. — Rockville : The United State Pharmacopea, Inc., 2008. — 1519 p.

